

Det forekommer mig at være en ret praktisk Maade, som der ikke er noget væsentligt at indvende imod. — Naar jeg dernæst vender mig til Spørgsmaalet om Erstatning for Jordforbedringer, mener jeg, at Spørgsmaalet her bliver betydeligt vanskeligere for de smaa Lodder, navnlig da man, som Lovforslaget foreskriver, skal tage Hensyn til vedkommendes eget Arbejde. En Forbedring paa en større Gaard kan i Reglen udregnes i bestemte Arbejdsudgifter og Indkøb til de Materialier, som have været anvendte til vedkommende Forbedring; men vanskeligere bliver det for de smaa Lodders Vedkommende, idet vedkommendes Arbejdskraft her spiller en saa stor Rolle. Det kan dog ikke være Meningen, at en Husmand, hver Gang han sætter Spaden i Jorden, skal have Ret til Erstatning for Jordforbedring, men det bliver vanskeligt at afgøre, naar han sætter Spaden i Jorden, om det er en Grundforbedring eller en almindelig Forbedring. Meningen maa være, at der ikke skal gives Erstatning til Husmanden, fordi han i al Almindelighed har forbedret sin Lod, men kun, naar han kan siges at have grundforbedret den, men det kan da være vanskeligt at afgøre, navnlig naar man, som i Lovforslaget medtager „mindre Grundforbedringer“, hvad der er Grundforbedring, og hvad der maa henregnes til almindelige Forbedringer. Der er jo enkelte Ting, som meget godt kunne klargøres, og hvor man forud kan beregne, hvad de koste. Naar man saaledes gaar ud paa en Lod, der bestaar af lutter Sten, eller et Overdrev, der skal opdyrkes, kan man sige, at det koster saa og saa meget at faa det drevet op, og kan da lettere komme ud over Spørgsmaalet.

En Vanskelighed ved at lovgive paa hele dette Omraade er, at man let vil kunne opnaa det modsatte af, hvad man ønsker. Vi maa erindre, og det er erkendt fra alle Sider, at det er fri Ejendom, der ejes af vedkommende Ejer med fri Dispositionsret. Her er der ikke som ved Fæstegaarde en Pligt for Ejerne til at bortfæste for nogen Tid eller paa en længere Aarrække; som Forholdene ere i Øjeblikket, kan Ejersens fri Dispositionsret, hans fulde Ejendomsret ikke benægtes. Nu er jeg ikke sikker paa, hvis man her stillede gennemgribende Krav til Ejeren og gjorde gennemgribende Indskrænkninger i hans Dispositionsret, om dette da ikke vilde føre til, at en stor Del af Husene vilde blive nedlagt. Det kan man ikke nægte Ejeren; og mange Steder ligge Huslodderne fra gammel Tid, da de bleve udskiftede, samlede i en

Klump paa 30—40 Tønder Land, der er fortræffelig egnet til at danne et samlet Avlsbrug. Jeg ser ikke, at man kunde nægte vedkommende Ejer, som ikke vil finde sig i de her foreslaaede Indskrænkninger, at lægge samtlige Huse sammen og deraf danne et nyt samlet Landbrug. Jeg vilde i høj Grad beklage, hvis dette skulde ske, men jeg ser ikke, hvorledes det skulde kunne forhindres. Ligeledes frygter jeg ogsaa noget for, at Lejeafgiften — om hvilken jeg tror at turde sige, at den nu paa mange Steder beregnes human og billig — naar man vil tvinge de paagældende ind i et rent Forretningsforhold, en Forpagtning paa en længere Aarrække, da det vil blive sat op, idet Ejeren saa vil sige: Ja, skal jeg tvinges ind i et saadant Forhold, vil jeg have fuldt ud, hvad jeg kan faa, om jeg saa skal sætte mine Huse til Auktion. Jeg fremhæver disse Punkter, fordi jeg dog vil advare mod at gaa saa stærkt frem paa dette Omraade, at man derved muligvis fremtvinger saadanne Forhold, at man opnaar det modsatte af, hvad man ønsker. Naar man ser paa, hvorledes Forholdene have udviklet sig paa dette Omraade, er der ingen Tvivl om, at Bevægelsen gaar i Retning af flere og flere Selvejerhuse og færre og færre Lejehuse. Tager man Tallene lidt langt tilbage, fra 1850, var der den Gang 55,095 Selvejerhuse og Arvefæstehuse med Jord og uden Jord og 53,187 Fæstehuse og Lejehuse med og uden Jord, medens der i 1895 fandtes 162,210 Selvejer- og Arvefæstehuse og kun 29,883 Fæste- og Lejehuse. Man vil saaledes se, at der fra 1850 er en ganske jævn og normal Skala, hvorefter Selvejershusenes Antal stiger og Fæste- og Lejehusenes Antal tager af. Jeg kan ikke se andet, end at der her er den samme Bevægelse, som der var tidligere ved Fæstegaardenes Aftagen til Fordel for Selvejergaarde og Arvefæstegaarde, og som bevirkede, at hele den Bevægelse, der i sin Tid var rejst med saa stor Styrke, og som gik ud paa at forlange en Tvangsløv om Salg af Fæsteejendom, døde hen ligefrem af Mangel paa tilstrækkelig Næring. Saaledes stiller det sig ogsaa for mig her, at Fæste- og Lejehusene lidt efter lidt ville blive færre og færre og derved altsaa de Onder, som kunne klæbe ved den nuværende Tilstand, blive mindre og mindre. Men derfor skal jeg ingenlunde benægte, at man, selv om det kun gælder enkelte Medborgere, lige fuldt bør stille sig humant lige over for dem, og jeg vil derfor ingenlunde nægte min Medvirkning til at overveje, hvad der